

PEDAGOGIK MAHORAT

4
2023

ISSN 2181-6883

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

4-son (2023-yil, may)

Jurnal 2001-yildan chiqa boshlagan

Buxoro – 2023

<https://buxdu.uz>

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

2023, № 4

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi OAK Rayosatining 2016-yil 29-dekabrda qarori bilan **pedagogika** va **psixologiya** fanlari bo‘yicha dissertatsiya ishlari natijalari yuzasidan ilmiy maqolalar chop etilishi lozim bo‘lgan zaruriiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Jurnal 2001-yilda tashkil etilgan.

Jurnal 1 yilda 12 marta chiqadi.

Jurnal O‘zbekiston matbuot va axborot agentligi Buxoro viloyat matbuot va axborot boshqarmasi tomonidan 2016-yil 22-fevral № 05-072-sonli guvohnoma bilan ro‘yxatga olingan.

Muassis: Buxoro davlat universiteti

Tahririyat manzili: 200117, O‘zbekiston Respublikasi, Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko‘chasi, 11-uy

Elektron manzil: nashriyot_buxdu@buxdu.uz

TAHRIR HAY‘ATI:

Bosh muharrir: Adizov Baxtiyor Rahmonovich – pedagogika fanlari doktori, professor

Mas’ul kotib: Sayfullayeva Nigora Zakiraliyevna – pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Xamidov Obidjon Xafizovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Begimqulov Uzoqboy Shoyimqulovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Navro‘z-zoda Baxtiyor Nigmatovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Mahmudov Mels Hasanovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Ibragimov Xolboy Ibragimovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Rasulov To‘lqin Husenovich, fizika-matematika fanlari doktori (DSc), professor

Yanakiyeva Yelka Kirilova, pedagogika fanlari doktori, professor (N. Rilski nomidagi Janubiy-G‘arbiy Universitet, Bolgariya)

Andriyenko Yelena Vasilyevna pedagogika fanlari doktori, professor (Novosibirsk davlat pedagogika universiteti

Fizika, matematika, axborot va texnologiya ta‘limi instituti, Novosibirsk, Rossiya)

Romm Tatyana Aleksandrovna pedagogika fanlari doktori, professor (Novosibirsk davlat pedagogika universiteti

Tarix, gumanitar va ijtimoiy ta‘lim instituti, Novosibirsk, Rossiya)

Chudakova Vera Petrovna, psixologiya fanlari nomzodi (Ukraina pedagogika fanlari milliy akademiyasi, Ukraina)

Hamroyev Alijon Ro‘ziqulovich – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent

Qahhorov Siddiq Qahhorovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Mahmudova Muyassar, pedagogika fanlari doktori, professor

Kozlov Vladimir Vasilyevich, psixologiya fanlari doktori, professor (Yaroslavl davlat universiteti, Rossiya)

Tadjixodjayev Zokirxo‘ja Abdusattorovich, texnika fanlari doktori, professor

Amonov Muxtor Raxmatovich, texnika fanlari doktori, professor

O‘rayeva Darmonoy Saidjonovna, filologiya fanlari doktori, professor

Durdiyev Durdimurod Qalandarovich, fizika-matematika fanlari doktori, professor

Mahmudov Nosir Mahmudovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Olimov Shirinboy Sharofovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Chariyev Irgash To‘rayevich, pedagogika fanlari doktori, professor

Qiyamov Nishon Sodiqovich, pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

Shomirzayev Maxmatmurod Xuramovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Ro‘ziyeva Dilnoza Isomjonovna, pedagogika fanlari doktori, professor

Qurbonova Gulnoz Negmatovna, pedagogika fanlari doktori (DSc)

To‘xsanov Qahramon Rahimboyevich, filologiya fanlari doktori, dotsent

Nazarov Akmal Mardonovich, psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Jumaev Rustam G‘aniyevich, siyosiy fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Zaripov Gulmurot Toxirovich, texnika fanlari nomzodi, dotsent.

Navruz-Zoda Layli Baxtiyorovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ МАСТЕРСТВО

Научно-теоретический и методический журнал

№ 4, 2023

Решением Высшей аттестационной комиссии при Кабинете Министров Республики Узбекистан от 29 декабря 2016 года журнал включён в перечень изданий, рекомендованных для публикации научных результатов статей по направлениям «Педагогика» и «Психология».

Журнал основан в 2001 году.

Журнал выходит 12 раз в год.

Журнал зарегистрирован Бухарским управлением агентства по печати и массовой коммуникации Узбекистана.

Свидетельство о регистрации средства массовой информации № 05-072 от 22 февраля 2016 г.

Учредитель: Бухарский государственный университет

Адрес редакции: 200117, Узбекистан, г. Бухара, ул. Мухаммад Икбол, 11.

E-mail: nashriyot_buxdu@buxdu.uz

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Главный редактор: Адизов Бахтиёр Рахманович – доктор педагогических наук, профессор

Ответственный редактор: Сайфуллаева Нигора Закиралиевна – доктор философии педагогических наук (PhD)

Хамидов Обиджон Хафизович, доктор экономических наук

Бегимкулов Узакбай Шаимкулович, доктор педагогических наук, профессор

Наврўз-заде Бахтиёр Нигматович, доктор экономических наук, профессор

Махмудов Мэлс Хасанович, доктор педагогических наук, профессор

Ибрагимов Холбой Ибрагимович, доктор педагогических наук, профессор

Расулов Тулкин Хусенович, доктор физико-математических наук, профессор

Янакиева Елка Кирилова, доктор педагогических наук, профессор (Болгария)

Андрюченко Елена Васильевна (Институт физико-математического, информационного и технологического образования НГПУ, Новосибирск, Россия)

Ромм Татьяна Александровна (Институт истории, гуманитарного, социального образования ФГБОУ ВО НГПУ, Новосибирск, Россия)

Чудакова Вера Петровна, кандидат психологических наук (Национальная академия педагогических наук Украины, Украина)

Хамроев Алижон Рузикулович, доктор педагогических наук (DSc), доцент

Каххаров Сиддик Каххарович, доктор педагогических наук, профессор

Махмудова Муяссар, доктор педагогических наук, профессор

Козлов Владимир Васильевич, доктор психологических наук, профессор (Ярославль, Россия)

Таджиходжаев Закирходжа Абдусаттарович, доктор технических наук, профессор

Аманов Мухтор Рахматович, доктор технических наук, профессор

Ураева Дармоний Саиджановна, доктор филологических наук, профессор

Дурдиев Дурдимурад Каландарович, доктор физико-математических наук, профессор

Махмудов Насыр Махмудович, доктор экономических наук, профессор

Олимов Ширинбой Шарофович, доктор педагогических наук, профессор

Чариев Иргаш Тураевич, доктор педагогических наук, профессор

Киямов Нишон Содикович, доктор педагогических наук, профессор

Шомирзаев Махматмурод Хурамович, доктор педагогических наук, профессор

Рузиева Дилноза Исомжоновна, доктор педагогических наук, профессор

Курбонова Гулноз Нематовна, доктор педагогических наук (DSc)

Тухсанов Кахрамон Рахимбоевич, доктор филологических наук, доцент

Назаров Акмал Мардонович, доктор философии психологических наук (PhD), доцент

Жумаев Рустам Ганиевич, доктор философии политических наук (PhD), доцент

Зарипов Гулмурот Тохирович, кандидат технических наук, доцент

Наврўз-заде Лайли Бахтиёровна, доктор философии экономических наук (PhD)

PEDAGOGICAL SKILLS

The scientific-theoretical and methodical journal

№ 4, 2023

By the decision of the Higher Attestation Commission under the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan dated December 29, 2016, the journal was included in the list of publications recommended for publishing scientific results of articles in the areas of «Pedagogy» and «Psychology».

The journal was founded in 2001.

The journal is published 12 times a year.

The journal is registered by the Bukhara Department of the Agency for Press and Mass Communication of Uzbekistan.

The certificate of registration of mass media № 05-072 of 22 February 2016

Founder: Bukhara State University

Publish house: 200117, Uzbekistan, Bukhara, Muhammad Ikbol Str., 11.

E-mail: nashriyot_buxdu@buxdu.uz

EDITORIAL BOARD:

Chief Editor: Pedagogical Sciences of Pedagogy, Prof. Bakhtiyor R. Adizov.

Editor: Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Nigora Z. Sayfullaeva

Doctor of Economics Sciences Prof. Obidjon X. Xamidov

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Uzokboy Sh. Begimkulov

Doctor of Economics Sciences, Prof. Bakhtiyor N. Navruz-zade

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Mels Kh. Mahmudov

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Holboy I.Ibragimov

Doctor of Physical and Mathematical Sciences (DSc), Prof. Tulkin Kh. Rasulov

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Yelka K. Yanakieva (Bulgaria)

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Andrienko Yelena Vasilyevna (Russia)

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Romm Tatyana Aleksandrovna (Russia)

Candidate of Psychology, Vera P. Chudakova (Kiev, Ukraina)

Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Doc. Alijon R. Hamroev

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Siddik K. Kahhorov

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof.M.Mahmudova

Doctor of Psychology, Prof. Vladimir V. Kozlov (Yaroslavl, Russia)

Doctor of Technical sciences, Prof. Zakirkhodja A. Tadjikhodjaev

Doctor of Technical sciences, Prof. Mukhtor R.Amanov

Doctor of Philology, Prof. Darmon S. Uraeva

Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Prof. Durdimurod K. Durdiev

Doctor of Economics, Prof. Nasir N. Mahmudov

Doctor of Pedagogical Science, Prof. Shirinboy Sh. Olimov

Doctor of Pedagogical Science, Prof. Irgash T. Chariev

Doctor of Pedagogical Science, Prof. Nishon S. Kiyamov

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Maxmatmurod X. Shomirzaev

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Dilnoza I. Ruzieva

Doctor of Pedagogical Sciences, Prof. Gulnoz N. Qurbonova

Doctor of Philology, Doc. Qahramon R.Tuxsanov

Doctor of Psychology, Doc. Akmal M. Nazarov

PhD in Political Sciences, Doc. Rustam G.Jumaev

Candidate of technical sciences, Doc. Gulmurot T. Zaripov

PhD in Economics Sciences, Layli B. Navruz-zade

MUNDARIJA

№	Familiya I.Sh.	Mavzu	Bet
DOLZARB MAVZU			
1.	BAQOYEVA Maftuna Shuxratovna	Maktab o'quvchilari orasida bulling holatlarini o'rganish va uni bartaraf etishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	8
PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIYA			
2.	ОЛИМОВ Ширинбой Шарофович	Олий ўқув юртида лойиҳага асосланган таълимнинг имкониятлари	14
3.	FAYZIEVA Umida Asadovna	Pedagogik muloqot kasbiy kompetentlikning muhim omili	20
4.	RASULOVA Zilola Durdimurotovna	Oliy ta'lim muassasalarida talabalar bilimini baholashning zamonaviy usullari	24
5.	ALIMOVA Mavluda Adiz qizi	O'quvchilarda tanqidiy fikrlash ko'nikmasini rivojlantirishning nazariy asoslari	30
6.	JABBAROV Anvar Egamovich, AXMEDOV Nurali Odilovich, AXMEDOVA Zamira Odilovna	Autocad dasturi yordamida chizma geometriya masalalarini yechishning afzalliklari	34
7.	MIRZAKULOVA Nodira Ibragimovna	Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarining pedagogik amaliyotini tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlari	40
8.	AKOBIROVA Madina Bo'ronovna	Texnologiya fani o'qituvchisidagi muloqotchanlik madaniyatini rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari	45
9.	RO'ZIEV Rustam Ro'zimurodovich	Yong'in xavfsizligi madaniyatini masofaviy o'qitish bo'yicha elektron metodik ta'minotini yaratish	52
10.	SULTONOV Akram Ikromovich	O'sib kelayotgan yosh avlodga sifatli ta'lim-tarbiya berishda sharq va g'arb mutafakkirlari ilmiy merosidan foydalanish	59
11.	TURAYEVA Oygul Siroj qizi	Iven texnologiyasi vositasida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy mahoratini oshirish metodikasini takomillashtirish	63
12.	TURDIEVA Roza Sultanmurotovna	Challenges and strategies for promoting transformational learning and critical thinking in online education in the uzbek higher education system	68
13.	XUDAYBERDIYEV Oybek Gafurovich	Umumta'lim maktabi o'quvchilarida konfliktologik madaniyatni rivojlantirishning reflektiv modeli	73
14.	XUDOYBERDIYEVA Sitara Nizomiddin qizi	Modulli texnologiya asosida ixtisoslik fanlaridan o'quv materiallarini ishlab chiqish	78
15.	XUDOYQULOVA Gulshoda Baxronovna	O'quvchi shaxsiga psixologik xizmat ko'rsatishning ilmiy va amaliy imkoniyatlari	85
16.	ZARIPOV Nozimbek Nayimovich, YAXYAYEVA Shoiraxon Toxirboyevna	Enhancing students' creative abilities through computer graphics	90
17.	LUTFULLAEV M.X., DJABBAROV B.B.	Bo'lajak biologiya o'qituvchilarida kompyuter imitatsion modellardan foydalanish malakasini	95

		shakllantirishning nazariy va amaliy asoslari	
18.	<i>ДЖУМАЕВА Наргиз Иркиновна</i>	Вопросы компетенции и креативности педагога в образовательном процессе	102
19.	<i>НИФМАТОВА Шохсанам Набижон қизи</i>	Консультация жараёнида ўзини-ўзи англашнинг ташкилий-психологик босқичлари	107
МАКТАБГАЧА ВА БОШLANG‘ICH TA’LIM			
20.	<i>ADIZOVA Nigora Baxtiyorovna</i>	Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining divergent fikrlashlarini rivojlantirish	112
21.	<i>JUMAYEVA Habiba G‘aforovna</i>	Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari	117
22.	<i>SHODIYEVA Mehribon Amin qizi, AXMEDOVA D.B.</i>	Didaktik adabiyot – boshlang‘ich sinf o‘quvchilari estetik dunyoqarashini boyituvchi manba	122
23.	<i>СИДДИҚОВА Санобар Хайдаровна</i>	Кичик мактаб ёши ўқувчиларида ижодий салоҳиятини ривожлантириш асослари	126
24.	<i>ОМОНОВА Dildora Nekmurod qizi</i>	Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida lingvistik kompetensiyalarini shakllantirish	132
FILOLOGIYA VA TILLARNI O‘QITISH			
25.	<i>AXMEDOVA Dildora Bahodirovna, YOQUBOVA Bonuoy Alisher qizi, YOQUBOVA Hilola Asrorjon qizi</i>	Boshlang‘ich sinflarda tinish belgilarining to‘g‘ri qo‘llanilishini o‘rgatish asosida o‘quvchilarda lingvistik kompetensiyalarni shakllantirish	136
26.	<i>KAMBAROVA Saodat Irkinovna</i>	“Muallif pozitsiyasi”ni o‘rganish – badiiy asarni tushunish omili sifatida	140
27.	<i>KHASANOVA Maftuna Sherali kizi</i>	Teaching vocabulary to adult learners using the communicative approach	145
28.	<i>MIRZAYEVA Nasiba Bakhtiyar kizi</i>	The importance of communicative approach in second language acquisition	149
29.	<i>RADJABOVA Jayron Ikram qizi</i>	Teaching English by using interactive methods	153
ANIQ VA TABIIY FANLARNI O‘QITISH			
30.	<i>SAPARBAEV Tajibai, KUTKELDIYEVA Elzira Orazbekovna, KAKHKHOROV Siddik Kakhkhorovich, JURAEV Khusniddin Oltinboyevich</i>	Determination of the surface tension coefficient of a liquid using virtual technologies	158
31.	<i>MAMATOXUNOVA Yulduzxon Abduraimjon qizi</i>	Laplas teoremasini muammoli ta’lim metodlaridan foydalanib o‘qitish	165
32.	<i>NABIYEVA Dilfuza Temirovna</i>	Tabiatshunoslik va uni o‘qitish metodikasining umumiy masalalarini o‘rganishda talabalarni ma’naviy faoliyatga umumpedagogik tayyorlashning imkoniyatlari	169

JISMONIY MADANIYAT VA SPORT				
33.	MO'MINOV <i>Ilxomovich</i>	Feruzjon	Yoshlar futbolida trenirovka jarayonlarini rejalashtirishning yangicha yondashuvlari	175
34.	ЖУРАЕВ <i>Мухаммедович</i>	Воҳиджон	Ёш курашчиларнинг мусобақа олди машғулотлар юкламаларининг хусусиятлари	181
SAN'AT				
35.	ABDIEVA Gulara <i>Babaniyazovna</i>		Tikuv buyumlarini loyihalash usullarini o'quv jarayonida qo'llash texnologiyasi	186
36.	IBATOVA Nigora Istamovna		Qalamtasvir fanini o'rgatishda o'quvchilar kasbiy mahoratini oshirish usullari	191
37.	RIZOYEVA Muslima <i>Raxmonovna</i>		Umumta'lim maktabining yuqori sinflarida tasviriy san'at darslarini san'at tarixi bilan integrasiyalashning pedagogik imkoniyatlari	195
38.	БЕГНАЗАРОВ Шамшир <i>Маримбаевич</i>		Ёшлар маданиятини шакллантиришда Камолиддин Беҳзод асарларининг ўрни	200
IQTISODIY TA'LIM VA TARBIYA				
39.	НАРЗУЛЛОЕВА Феруза <i>Фатуллоевна</i>		Иқтисодий фанларни ўқитиш жараёнида замонавий технологияларни тадбиқ этишнинг педагогик зарурияти	204
MA'NAVIYAT VA TARBIYA				
40.	ISMATOVA Nigina <i>Vaxodirovna</i>		Oilada yoshlarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalashda milliy qadriyatlardan foydalanishning usul va vositalari	209
41.	RAHMONOVA Gullola <i>Shavkatovna</i>		Talabalarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalashda kompetensiyaviy yondashuv usullari	214
42.	ЖАББОРОВ Хазрат <i>Хусенович</i>		Миллий тарбия фазилатларини шаклланганлик даражалари	219
43.	ХОМИДОВ Хусниддин <i>Купайсинович</i>		Талабаларни ватанпарварлик руҳида тарбиялашда жамоат ташкилотлари фаолиятини мувофиқлаштириш механизмини такомиллаштиришнинг омиллари	227
44.	MUSINOVA Nozira <i>Mirjadjanovna</i>		“Oila psixologiyasi” fanini o'qitishda oilada bolani milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash omillari	234
PEDAGOGIK TA'LIMOTLAR TARIXI				
45.	БОЗОРОВА Рўзигул <i>Шарофевна</i>		Имом ал-Бухорий ҳадисларида меҳр ва таълим тарбия масаласи	238
46.	ASLONOV Madamin <i>Mansurovich</i>		“Buxoro maorifi uyi”da tashkil etilgan to'garaklar faoliyati hamda uning yetuk mutaxassislarini yetishtirib berishdagi ijobiy ta'siri	243
47.	ҲАКИМОВА Фазолат <i>Хошимовна</i>		Шарқ ва Ғарб мутафаккирлари психологик қарашларининг бола тарбиясидаги аҳамияти	248

ШАРҚ ВА ҒАРБ МУТАФАККИРЛАРИ ПСИХОЛОГИК ҚАРАШЛАРИНИНГ БОЛА ТАРБИЯСИДАГИ АҲАМИЯТИ

*Ҳакимова Фазолат Хошимовна,
Бухоро давлат университети
Психология ва социология
кафедраси ўқитувчиси*

Ушбу мақолада бола тарбиясида Шарқ ва Ғарб мутафаккирларининг психологик қарашлари келтирилган бўлиб бунда боланинг ижтимоий психологик мослашув шаклланишининг ўзига хос хусусиятлари ва бу жараёнда болада кечадиган нотўғри психологик ривожланишлар бу жараёнда ота-оналарнинг болалар билан олиб борилаётган муносабатлари, Ота-она ва фарзандлар муносабати, эр ва хотин, қайнона ва келин ўртасидаги муносабатларни болалар руҳиятига таъсири ва оилада она ва бола муносабатларини ташиқил этишида, минг йиллар давомида аجدодларимиз амал қилиб келган, халқимиз руҳиятига, турмуш тарзи, урф-одатларнинг ўрни ёритиб берилган.

Калит сўзлар: *конструктив мулоқот, коррекцион бузилиш, ижтимоий тарққиёт, муносабат, агрессивлик, ўжарлик, тортинчоқлик, ижтимоий психологик мослашув. этнопсихология, совет маданияти, жамоа онгсизлиги, оммавий маданият, ота-она ва фарзандлар муносабати.*

ЗНАЧЕНИЕ ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ ВЗГЛЯДОВ ВОСТОЧНЫХ И ЗАПАДНЫХ МЫСЛИТЕЛЕЙ ПРИ ВОСПИТАНИИ ДЕТЕЙ

В данной статье представлены психологические взгляды восточных и западных мыслителей на воспитание ребенка в связи с особенностями формирования у ребенка социально-психологической адаптации и ошибочными психологическими разработками, которые претерпевает ребенок в процессе воспитания, влияние на психику детей взаимоотношений родителей с детьми, взаимоотношений родителей и детей, взаимоотношений мужа и жены, свекрови и невестки, и в организации взаимоотношений матери и ребенка в семье, которой на протяжении тысячелетий руководствовались наши предки, осветилась роль нравов, образа жизни, обычаев нашего народа.

Ключевые слова: *конструктивное общение, коррекционное расстройство, социальная дезадаптация, установка, агрессивность, упрямство, робость, социально-психологическая адаптация. этнопсихология, советская культура, коллективное бессознательное, массовая культура, отношения родителей и детей.*

PSYCHOLOGICAL VIEWS IN THE UPBRINGING OF CHILDREN, EASTERN AND WESTERN THINKERS

This article presents the psychological views of East and West thinkers in the upbringing of the child, in which the peculiarities of the formation of social psychological adaptation of the child and the non-negative psychological development that occurs in the child in this process cover the relationship of parents with children, the relationship of parents and children, the influence of the relationship

Keywords: *constructive dialogue, Correctional disorder, social taraccidity, attitude, aggressiveness, stubbornness, timidity, social psychological adaptation. ethnopsychology, Soviet culture, collective unconscious, popular culture, parental and child attitudes.*

Кириш.

Шарқ мутафаккирларининг илмий-маданий меросини ўрганар эканмиз, уларда баён қилинган оилавий турмуш қоидалари, ундаги шахслараро муносабатлар маданияти, фарзанд камолоти, эркак билан аёл муносабати, инсоний фазилатларнинг шаклланиши ҳақидаги қимматли фикрлар Шарқ халқлари, хусусан, ўзбек халқининг оғзаки ижоди, эпосининг (ўзбек халқ мақоллари, эртақлари, дostonлари, афсоналари, ривоятлари) узвийлиги асосида таркиб топган илмий-маданий мерос эканлигини кўраимиз.

Халқ оғзаки ижоди ва диний ғоялар ҳамда ҳикматномалар оғзаки тарзда авлоддан-авлодга ўтиб сайқаллашган ҳолда сақланиб келган бўлса, халқимиз орасидан етишиб чикқан донишманд ва алломалар эса ана шундай қимматли маълумотларни халқ анъаналари ва кадриятларига таянган ҳолда

Ўз асарларида ёритган ҳолда илмий-маданий мерос сифатида келгуси авлодлар учун қолдирганлар. Улардан бири - жаҳон илм-фани ҳазинасига муносиб ҳисса қўшган мутафаккир олим Абу Наср Форобийдир.

Форобийнинг инсон камолоти, унинг жамиятдаги, оиладаги ўрни, ёшларнинг вояга етишига таъсири тўғрисидаги фикрлари, инсонлар жамоасидаги ўзаро ҳамжиҳатлик, ёрдам ҳақидаги ҳикматлари ҳозирги оилавий турмуш масалаларини ечишда, ундаги муносабатларни тўғри йўлга қўйишда фаровон турмуш кечириш учун дастуриламал бўлиб хизмат қилади.

Шарқ мутафаккирларидан Абу Райҳон Беруний (973-1048) ўз ижтимоий қарашларини акс эттирган яхлит ижтимоий таълимот яратмаган бўлса-да, лекин у ижтимоий масалалар бўйича ўзининг нуқтаи назарини кўпгина қомусий асарларида изҳор этишга ёки улар юзасидан танқидий фикрлар айтишга ҳаракат қилган. Абу Райҳон Берунийнинг муайян қарашлари оилавий турмуш, оила ва никоҳ, оилавий кадриятлар ва унинг аъзолари ўртасидаги муносабатларига хосдир.

Холбуки, оилада она ва бола муносабатларини ташкил этишда, минг йиллар давомида ажодларимиз амал қилиб келган, халқимиз руҳиятига, турмуш тарзи, урф-одатларига сингиб кетган, Қодирий ўз асарларида ёзиб кетган каби, шундай кадриятларимиз борки, улар фақат оилада ота-оналар ва болалар ўзаро муносабатларининг ижобий шаклланиши ва ривожланишини таъминлабгина қолмай, балки халқимиз, миллатимизни дунёга танитган юзлаб, минглаб буюк алломаларнинг етишиб чиқишига ҳам замин бўлган.

Бу ҳолатни атоқли психолог олим, аналитик психология асосчиси Карл Густав Юнг “жамоа онгсизлиги” (архетиплар) деб атаган. Унинг таъкидлашича, одам руҳиятида нафақат индивидуал онгсизлик, балки, мазмуни ўтмиш ажодлардан мерос қилиб олинган архетиплар (жамоа онгсизлиги) сезиларли роль ўйнайди. Айнан шу каби жамоа онгсизлиги бизнинг миллат (авлод) мисолида қандай намоён бўлишини кўриб чиқамиз.

Минг афсуслар бўлсинки, яқин ўтмишимиз бўлган, 70-80 йиллик мустабид тузум даврида “ягона совет халқи”, “совет маданияти”ни шакллантиришдек машъум ғоялар таъсири остида халқимиз (нафақат, битта халқ, балки бутун иттифоқ таркибига киритилган юзлаб халқлар, миллатлар), ажодларимиз минг йиллар мобайнида амал қилиб келган кўплаб урф-одатлар, миллий кадриятлар “эскилик сарқитлари” сифатида унутилиб юборилаётган эди.

Амалий-назарий қисм.

Ота-она ва фарзандлар муносабати, айниқса, ўсиб келаётган ёш авлоднинг руҳий ривожланиш жиҳатлари энг нозик ва энг кўп вақт, меҳнат талаб қиладиган, ўта мураккаб масаладир. Лекин ҳар бир авлод, ҳар бир одам, ҳар бир оила бу масалани мақсадга мувофиқ ҳал этилишига ўз улушини қўйишга ҳаракат қилса, кутилган натижага эришиш эҳтимоли ортади. Албатта, ўтмиш мутафаккирлари, уламолар, олимлар, мутасадди ходимларнинг бу борада ўзлари айтган салмоқли сўзлари бўлган. Бугунги кун фуқаросининг, ота-онанинг вазифаси, бу майдонда юзага келиши эҳтимол бўлган муаммони ўз ҳолига ташлаб қўймай, унга беъэтибор бўлмай, имкон қадар ечимини топишга интилишдан иборат.

Буюк бобоқалонимиз Амир Темур: “Ҳар жойнинг ўз қоидалари ва тамойиллари бор. У ўз қоидалари, тамойилларини жорий этиши, уни халқ онгига чуқур сингдириши осон кечадиган, бир-икки йилда бажариладиган иш бўмагани боис бу борада бирор-бир натижага эришиш душвор. У ёки бу мамлакатнинг асрлар оша шаклланган, сайқал топган кадриятларини ўзгартириш осон иш эмас” – деб таъкидлаганларидек, минг йиллар давомида халқимиз онг остидан ўрин олган, “жамоа онгсизлиги”, миллий кадриятларимиз авлодлар оша навбатдаги авлодларда қайта тикланаверади.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 27 июнда қабул қилган № ПФ-3808-сонли “Ўзбекистон Республикасида оила институтини мустаҳкамлаш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги Фармонининг “Оилаларда ота-она ва фарзандлар, эр ва хотин, қайнона ва келин ўртасидаги муносабатларни яхшилаш, ҳамда улар орасида низоли, оғир турмуш шароитини амалий ҳал қилиш механизмларини жорий этиш” бўйича белгиланган чора-тадбирларнинг 23-банди ижросини таъминлаш борасида Республикаимиз турли вилоятларида олиб борган илмий тадқиқотларимизда, ўрганилган низоли ва оғир турмуш шароитига дуч келган оилаларда миллий кадриятларимизга амал қилмаслик, уларда оилаларнинг, айниқса, оталарнинг тарбиявий роли сезиларли даражада пасайгани, оила аъзоларида, шунингдек, ёш оналарда “оммавий маданият”га мойиллик кучли эканлиги кузатилди.

Афоризмларда: “Ҳар бир авлод ўз оталари устидан киноя қилади, боболари устидан кулади ва ажодларидан фахрланади” – деб ёзилганидек, улар билан олиб бориладиган маърифий, тарғибот ишларини ташкил қилишда, асосий эътибор ажодларимиз урф-одатларига, миллий кадриятларимизга қаратилса, бундай тадбирларнинг самараси юқори бўлади.

Лев Толстой “Барча бахтли оилалар бирдек бахтли, ҳар бир бахтсиз оила ўзича бахтсиздир” деганидек, деярли барча муваффақиятли оилаларда, миллий кадриятларга эътиборнинг юқорилиги, уларни билишлари, ўрганиб боришлари, кундалик ҳаётида уларга амал қилиши, оила аъзоларининг оиладаги анъанавий мавқеи, уларнинг ўзаро муносабатларида анъанавий турмуш тарзига ҳурматнинг юқорилиги кузатилди. Муваффақиятсиз оилаларда эса, аксинча, миллий кадриятларга ҳурматсизлик, уларни менсимаслик, ғарбона “оммавий маданият”га мойилликнинг кучлилиги сезилади. Оиланинг, айниқса, оталарнинг оиладаги тарбиявий кучининг заифлашиб кетганлиги яққол намоён бўлмоқда. Муаммонинг энг аянчли жиҳати айнан шу жараёнларни шу оилада ўсаётган, тарбияланаётган фарзандлар кўриб турибди, уларнинг мурғак онги шундай муҳитда шаклланыпти. Халқимизнинг: “Қуш уясида кўрганини қилади”, деган нақли тарбия масаласида оиланинг роли на қадар юқори эканлигига далолат беради. Шунинг учун ҳам бугунги ота-оналарни мақсадга мувофиқ тарбиялаш, эртанги фуқаро ижтимоийлашуви муаммосининг ижобий ҳал этилиши демакдир.

Тадқиқотда аниқланган жиҳатлардан яна бир у ёки бу ҳудуд, тоифа оилаларида азалий шаклланиб келинган, улар учун деярли кадрият (“архетип”)га айланиб қолган миллий, маҳаллий урф-одат, анъаналар, расм-русмларга муносабат ўртасида тафовутларнинг кузатилишидадир. Оилавий муносабатларда юзага келадиган низоли вазиятлар ва оғир турмуш тарзининг муваффақиятли ечими, шу жараёнлар иштирокчиларининг “жамоа онгсизлиги”, “архетиплари”, бошқача қилиб айтганда, минг йиллар давомида халқимиз ўртасида шаклланиб қолган миллий кадриятларимизга муносабатларига, уларга қай тарзда амал қилишларига боғлиқ. Бу ишга ҳалақит қиладиган асосий омиллардан бири, низоли вазиятлар иштирокчиларининг миллий кадриятларимиз, миллий урф-одатлар, анъаналардан беҳабар эканлиги ёки уларни тан олмаслик, ҳатто қабул қилмасликларидадир. Айнан шу ҳолат, хусусият туфайли кўплаб сақлаб қолиниши мумкин, ҳатто зарур бўлган оилалар барбод бўлмоқда. Бунга мутлақо йўл қўйиб бўлмайди. “Қасалликни даволагандан кўра, олдини олиш осон”, дейилганидек, бундай ҳолатларни олдини олган афзал. Бунинг учун, ёшларни оилавий ҳаётга тайёрлашда, нафақат ёшларни, балки бугунги кун оиласидаги оилавий муносабатлар иштирокчиларининг барчасини ҳозирги замон оиласи ҳақидаги, унинг мустаҳкамлигини таъминлашда миллий кадриятларнинг ўрни, никоҳ-оила муносабатлари динамикаси, эволюцияси ва ҳозирги замон оилавий ҳаёти хусусиятлари, бундай кадриятлар генофонди ҳақидаги билимлардан боҳабар қилиб бориш зарур.

Бизнинг назаримизда, айнан шу омил оилалар мустаҳкамлигини таъминлашнинг асосий механизмларидан бири бўлиб хизмат қилади. Чунки, бу ўзбек оиласи учун ҳос “архетип” вазифасини бажаради. Уни оқилона йўлга қўйиш ва бошқариш орқали кўплаб кўнгилсизликларнинг олдини олинишини таъминлайди.

Ёшларни оилавий ҳаётга тайёрлашда шу омилларга нисбатан бўлган муносабатни мақсадга мувофиқ тарбиялаш, уларни адекват англаш, улар билан ғурурланиш ва шу каби кадриятлар заминида оилавий муносабатларни бошқариш зарур. Бундай кадриятларни, узоқ европа ёки қадимий Рим, Юнонистондан эмас, балки шу фуқаро яшаётган ҳудуд, шу этноснинг ўтмиши, унинг аجدодлари мисолида бериш зарур. Яъни уларга бериладиган маълумотлар улар “тушунадиган, қабул қиладиган”, уларнинг архетипларига монанд бўлиши керак. Президентимиз Шавкат Мирзиёев: “Илм-фанда халқимиз манфаатларига хизмат қиладиган ўз йўлимизни топмасак, эртага ёшларимиз бизни кечирмайди”, - деб таъкидлаганларидек, халқимиз манфаатларига хизмат қиладиган маълумотларни тайёрлаб, улар эътиборига ҳавола этиш лозим.

Тадқиқотимиз жараёнида, бир синалувчи йигит, миллий кадриятларимиз ҳақида етарлича билимга эга эканлигини таъкидлаб, ўтмиш алломаларимиз, жумладан, Заҳириддин Муҳаммад Бобур ҳақида унинг набираси Акбаршоҳ ҳақида, ҳатто булар ҳақида ҳиндларнинг буюк мутафаккири (ҳинд халқи отаси) Жавоҳарлал Неру ҳам юқори даражада ижобий фикрлар билдиргани айтиб ўтди. Гап “Тож Маҳал” ҳақида кетганда, уни Акбаршоҳ эмас, унинг невараси Аврангзеб қурдиргани, у эса, у қадар яхши одам (шоҳ) бўлмаганлигини таъкидлади. Аврангзебни яхши одам бўлмаганлигини, унинг тахтдан воз кечганлиги билан асослайди. Ҳолбуки, французларнинг кироли Людовик XIV ҳам тахтдан воз кечган. Лекин бирорта француз уни яхши одам бўлмаган деб айтмайди. Ҳатто у етиштирган қарамларини дунёга машҳур қиладилар. Бизнинг ёшларимиз эса, “Тож Маҳал”дек, дунёнинг саккизинчи мўъжизасини яратиб қўйган аждодимизни “яхши одам бўлмаган” деб баҳолайдилар. Бу ҳолатни, улар ўқиган китобларида, манбаларида шундай ёзилганлиги билан асослайди. Бу билан шу билимларни билган йигитни эмас (бундай билимларга мутлақо эга бўлмаганлар қанча), балки улар ўқийдиган манбаларда зарур маълумотларнинг йўқлигини айблаш лозим.

Шунингдек, Термиз атрофидаги “Султон Саодат” ёки “Қирқ қиз” мадрасалари, мақбаралари кабилар ҳақида шу атрофда яшовчи ўқувчилар деярли маълумотга эга эмаслар. Ҳолбуки, булар,

бугунги кун тушунчаси билан айтилганда, бундан минг йиллар муқаддам бизнинг заминимизда нафақат “Мамун” академияси, балки “Хотин-қизлар академияси” ҳам фаолият кўрсатганлигига далилдир. Бунинг ўзи ҳам бир қадрият. “Хоразмда (Урганчда) Замаҳшарий, Ал-Хоразмий, Самарқандда Ал-Бухорий, Фарғонада Ахмад ал-Фарғоний, Бурхониддин Марғиноний, Андижонда Заҳириддин Муҳаммад Бобур кабилар ҳақидаги маълумотларни халқимизга хизмат қиладиган тарзда тайёрлаб, ўсиб келаётган ёшларимизга миллий қадриятлар сифатида етказилиши лозим. Бу ишларни ҳозир биз қилмасак, “келажак авлод бизларни кечирмайди!”.

Буюк тафаккур эгаси, ғарбда “Авиценна” номи ила кенг шуҳрат қозонган олим – Абу Али ибн Синонинг оилавий муносабатлар масалаларига оид қарашлари ҳам ўзига хослиги билан фарқланиб туради. Унинг “Китоб ал-қонун фит-тиб” (“Тиб қонунлари китоби”), “Донишнома”(Билим китоби), “Рисолаи ишқи”, “Ахлоқ ҳақидаги рисола”, “Уй хўжалиги”, “Аҳд рисоласи” каби қатор асарларида таъбабат масалалари қаторида ота-она ва фарзандлар ўзаро муносабатларига доир қимматли мулоҳазалар ҳам келтириб ўтилган. “Оилада фарзандлар ахлоқининг шаклланишига, - дейди ибн Сино, эр-хотиннинг бир- бирига бўлган муносабати, бир-бирини ҳурмат қилишлари ижобий таъсир кўрсатади”. Аллома оналарга бола тарбиясини турли шароитда маълум изчиллик ва тартиб билан олиб бориш ҳақида маслаҳатлар бериб, шу билан бирга у оталарнинг ҳам бурч ва вазифаларини белгилаб беради. Ибн Синонинг фикрича, эркак киши оиланинг бошлиғи бўлгани учун, у оиланинг энг зарур талабларини бажариши лозим, нимаики ваъда қилган бўлса, ўз ваъдаси устидан чиқиши шарт. Ибн Синонинг таъкидлашича, ҳамма вақт боланинг истаган нарсасини муҳайё қилишга, истамаганини узоқлатишга тайёр туриш керак. Мақсадга эришиш учун ўрни билан болаларни мақташ, жоиз топилса жазолаш ҳам кераклигини кўрсатиб ўтади. Ибн Сино бола тарбиясида умуминсоний тамойилларнинг қўлланишини ёқлаб чиқиб, ота-оналар болаларини шахсий ибратлари орқали вояга етказишлари кераклигини уқтиради. Ота-она давлат бошлиғими, ёки оддий фуқароми, барибир, бола тарбияси учун масъулдирлар, жамиятда тутган мавқеидан қатъий назар, бола тарбияси уларнинг бирламчи вазифасидир, - деб ёзади аллома.

XI асрнинг буюк мутафаккири Юсуф Хос Ҳожиб қаламига мансуб -“Кутадғу билиг” (“Саодатга бошловчи билим”) китобида илм-маърифат, одоб- ахлоқ, давлатни бошқариш йўл-йўриқлари, оила ва оилавий муносабатлар ҳақидаги кенг қамровли қарашлар ва таълимотлар ўз аксини топган. Унинг фикрича, инсон учун буюк бахт бу фарзанд кўриш ва унга тарбия беришдир. Фарзанд тарбияси ҳар бир ота-онага жуда катта масъулият юклайди. Ота-она, айниқса, ота оилада фарзанд тарбиясига эътибор бермоғи лозимлиги ҳақида аллома ўз асарида таъкидлаб, шундай дейди: “Ота болани назорат қилиб, (турли хунарлар) ўргатиб ўстирса, (улар) улғайгач ўғил қизим (бор) деб, севинади”. Фарзандларни яхши тарбия қилмоқ ҳар бир ота-онанинг ҳам қарзи, ҳам фарзи эканлиги асарда кенг ёритилган.

Миллий маънавиятимиз даҳоси, ғазал мулкининг султони Алишер Навоий асарларида оила ва ундаги шахслараро муносабатлар ҳақидаги фикрларининг умуминсоний аҳамиятга эга бўлган муҳим жиҳатларидан бири фарзандлар томонидан ота-оналарни ҳурмат қилишлари ҳақидаги масаладир. У ота-она хизматини бажо келтириш, улардан бирини иккинчисидан ортиқ кам билмаслик фарзандлар учун саодат келтиришини алоҳида таъкидлаб шундай дейди: “Тарбиянинг яна бири ота-онани ҳурмат қилиш, буни бажариш унинг (фарзанд)учун мажбуриятдир. Бу иккисига хизматни бирдек қил, хизматинг қанча ортиқ бўлса ҳам, кам деб бил, дейди.

Хулоса.

Шарқ мутафаккирларининг маънавий меросидан бундай мисолларни узоқ давом эттириш мумкин. Кўриниб турибдики, оила ва унга доир муаммолар масаласига Шарқ мутафаккирлари ва маърифатпарвар зиёлилари алоҳида эътибор билан қараганлар. Уларнинг асарларида оиланинг муқаддаслиги, унинг жамият ҳаётида тутган ўрни, оиланинг тинчлиги ва фаровонлигини белгиловчи муҳим миллий-маданий ва миллий-психологик омиллар кўрсатиб ўтилган. Айниқса, оиланинг асосини ташкил этувчи ота ва онада юксак инсоний фазилатлар шаклланиб бўлиши, уларнинг оилавий бурч ва вазифаларини садоқат билан адо этишлари, бир-бирига меҳрибон ва кечиримли бўлишлари оилада тарбия топаётган фарзандлар камолини белгиловчи энг муҳим қадрият сифатида эъзозланади.

Юқорида келтириб ўтилган қабил миллий қадриятлар руҳида тарбияланган, руҳиятига миллий ғурур сингдирилган йигит-қизлар, ота-оналар ва уларнинг тарбиясини олган болалар “улардан узоққа бормайди.

Адабиётлар:

1. Ш.М.Мирзиёев “Миллий Тарақиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз”(Тошкент Ўзбекистон 2019й).
2. Ш.М.Мирзиёев “Халқимизнинг розилиги бизнинг фаолиятимизга берилган энг олий баходир”(Тошкент Ўзбекистон 2018й)
3. Ш.Р.Баротов Психологик хизмат (Тошкент 2018й)
4. Абу Наср Форобий. Фозил одамлар шахри.(Тошкент 1993)
5. М.Холматова Оилавий муносабатлар маданияти ва соғлом авлод тарбияси. (Ўзбекистон 2002)
6. Ҳақимова ФХ Повышение благосостояния семьи как фактор развития экономического воспитания Science and Education 3 (4)
7. Ҳақимова ФХ Психические и эмоциональные состояния у детей вестник 23 (79), 358-361
8. Ғозиев Э.Ёш даврлар психологияси (Тошкент 2010 й)

**“PEDAGOGIK MAHORAT” JURNALI UCHUN MAQOLALARNI
RASMIYLASHTIRISH TALABLARI**

“PEDAGOGIK MAHORAT” ilmiy jurnali mualliflari diqqatiga!

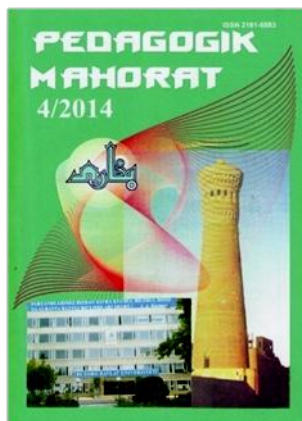
1. “PEDAGOGIK MAHORAT” ilmiy jurnali ilmiy maqolalarni o‘zbek, rus va ingliz tillarida chop etadi.
2. E‘lon qilinadigan maqolalarga bo‘lgan asosiy talablar:
  - ✓ ishning dolzarbligi va ilmiy yangiligi;
  - ✓ maqolaning hajmi: adabiyotlar ro‘yxati, chizma va jadvallar inobatga olingan holatda 4-8 betgacha;
  - ✓ maqola nomi, annotatsiya (80-90 ta so‘z) va tayanch so‘zlar (8-10 ta) ingliz, o‘zbek va rus tillarida keltiriladi.
3. Maqola boshida UDK (udc.online internet saytidan olishingiz mumkin), mavzu, muallifning F.I.O. (to‘liq yozilishi kerak), mualliflar bir nechta bo‘lsa, ularning har biri haqida to‘liq ma‘lumotlar berilishi shart, tashkilot, shahar, mamlakat, muallifning e-maili ko‘rsatiladi. Matnda kirish qismi, tadqiqot obyekti va qo‘llanilgan metodlar, olingan natijalar va ularning tahlili, xulosa, adabiyotlar ro‘yxati, albatta, keltiriladi. Maqolada keyingi 10-15 yilda e‘lon qilingan adabiyotlarga havola qilinishi tavsiya etiladi.
4. Matn uchun: Microsoft Word; Times New Roman, 11 shrift, maqola nomi bosh harflarda, interval 1,0; abzas 1,0 sm, yuqori va pastki tomon 2 sm, chap va o‘ng tomon 2 sm.
5. Agar maqolaga rasm, jadval, diagramma, sxema, chizma, turli grafik belgilar kiritilgan bo‘lsa, ular aniq va ravshan tasvirlanishi, qisqartmalarning to‘liq izohi yozilishi lozim. Formulalar matnga maxsus kompyuter dasturlarida kiritilishi kerak.
6. Iqtibos olingan yoki foydalanilgan adabiyot satr osti izohi tarzida emas, balki maqola oxirida asosiy matndagi ketma-ketligi asosida umumiy ro‘yxatda ko‘rsatiladi. Matn ichidagi ko‘chirmadan so‘ng iqtibos olingan asarning ro‘yxatdagi tartib raqami va sahifasi kvadrat qavs ichida beriladi. Bu o‘rinda kitob, to‘plam, monografiyalar uchun mualliflarning ism-familialari, manbaning to‘liq nomi, nashr ko‘rsatkichi (shahar, nashriyot va nashr yili) ko‘rsatiladi. Jurnal maqolalari va boshqa davriy nashrlar uchun mualliflarning ism-familialari, maqola nomi, jurnal nomi, yili va soni, sahifa nomeri ko‘rsatiladi.
7. Maqola matni kamida 70-80 % muallifning shaxsiy izlanishlari natijasiga asoslanishi lozim. Topshirilgan maqolalar “Antiplagiat” tizimi yordamida tekshiriladi.
8. Tahririyatga taqdim qilingan maqolalar tahririyat tomonidan taqrizga beriladi. Maqola taqrizdan qaytgach, agar zarur bo‘lsa, barcha savol va e‘tirozlar bo‘yicha muallifga qayta ishlash uchun taqdim etiladi. Maqola nusxalari qaytarilmaydi.
9. Tahririyat maqolani taqrizga yuboradi, taqriz ijobiy bo‘lsa maqola jurnalda chop etish uchun qabul qilinadi. Jurnalda anjuman tezislari va ma‘ruzalari chop etilmaydi. **E‘lon qilingan materiallarning haqqoniyligiga va ko‘chirilmaganligiga shaxsan muallif javobgardir.**
10. Tahririyat maqolaga ayrim kichik o‘zgartirishlarni kiritishi mumkin. Yuqoridagi talablarga javob bermaydigan maqolalar tahririyat tomonidan ko‘rib chiqilmaydi va muallifga qaytarilmaydi.
11. Ijobiy taqriz berilgan maqola tahririyat tomonidan qabul qilingan sanaladi. Jurnal tahririyati maqola matnini qisqartirish va unga tahririy o‘zgartirishlar kiritishga haqlidir.
12. Yuqoridagi talablarga javob bermaydigan maqolalar tahririyat tomonidan qabul qilinmaydi va ko‘rib chiqilmaydi.

Manzil: O‘zbekiston Respublikasi, Buxoro viloyati, 200117, Buxoro shahri, M.Iqbol ko‘chasi, 11-uy, bosh bino, 2-qavat, 219-xona.

Web site: www.buxdu.uz

E-mail: nashriyot_buxdu@buxdu.uz

Telegram raqami: +998 (94) 837-18-38.

Buxoro davlat universiteti muassisligidagi
“PEDAGOGIK MAHORAT”
ilmiy-nazariy va metodik jurnali
barcha ta’lim muassasalarini
hamkorlikka chorlaydi.

Pedagoglarning sevimli nashriga aylanib ulgurgan “Pedagogik mahorat” jurnali maktab, kollej, institut va universitet pedagogik jamoasiga muhim qo‘llanma sifatida xizmat qilishi shubhasiz.

Mualliflar uchun eslatib o‘tamiz, maqola qo‘lyozmalari universitet tahririy-nashriyot bo‘limida qabul qilinadi.

Manzirimiz: Buxoro shahri, M.Iqbol ko‘chasi 11-uy
Buxoro davlat universiteti, 1-bino 2-qavat, 219-xona

Tahririyat rekvizitlari:

Moliya vazirligi g‘aznachiligi

23402000300100001010

MB BB XKKM Toshkent sh. MFO 00014 INN 201504275

BuxDU 400110860064017094100079001

Pedagogik mahorat: rivojlanamiz va rivojlantiramiz!

PEDAGOGIK MAHORAT Ilmiy-nazariy va metodik jurnal 2023-yil 4-son (92) 2001-yil iyul oyidan chiqqan boshlagan. OBUNA INDEKSI: 3070	Buxoro davlat universiteti nashri Jurnal oliy o‘quv yurtlarining professor-o‘qituvchilari, ilmiy tadqiqotchilar, ilmiy xodimlar, magistrantlar, talabalar, akademik litsey va kasb-hunar kollejlari hamda maktab o‘qituvchilari, shuningdek, keng ommaga mo‘ljallangan. Jurnalda nazariy, ilmiy-metodik, muammoli maqolalar, fan va texnikaga oid yangiliklar, turli xabarlar chop etiladi. Nashr uchun mas’ul: Nigora SAYFULLAYEVA Muharrir: Mexrigiyo SHIRINOVA Musahhih: Sarvinoz RAXIMOVA	Jurnal tahririyat kompyuterida sahifalandi. Chop etish sifati uchun bosmaxona javobgar. Bosishga ruxsat etildi 25.05.2023 Bosmaxonaga topshirish vaqti 26.05.2023 Qog‘oz bichimi: 60x84. 1/8 Tezkor bosma usulda bosildi. Shartli bosma tabog‘i – 20,6 Adadi – 100 nusxa Buyurtma № 21 Bahosi kelishilgan narxda. “Sadriddin Salim Buxoriy” MCHJ bosmaxonasida chop etildi. Bosmaxona manzili: Buxoro shahri M.Iqbol ko‘chasi 11-uy.